

Sygn. akt I C 950/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 czerwca 2019 roku

Sąd Rejonowy w Zgierzu I Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący : Sędzia SR Joanna Łakomska - Grzelak

Protokolant : Justyna Umińska

po rozpoznaniu w dniu 10 czerwca 2019 roku w Zgierzu na rozprawie

sprawy z powództwa **A. W.**

przeciwko **(...) Spółdzielni (...) w O.**

o zapłatę

oraz sprawy z powództwa wzajemnego **(...) Spółdzielni (...) w O.**

przeciwko **A. W.**

o zapłatę

1. zasądza od (...) Spółdzielni (...) w O. na rzecz A. W. kwotę 4708,81 zł (cztery tysiące siedemset osiem złotych 81/100) z odsetkami ustawowymi od dnia 2 kwietnia 2019 roku do dnia zapłaty oraz kwotę 1153 (tysiąc sto pięćdziesiąt trzy) złote tytułem zwrotu kosztów procesu;
2. oddala powództwo główne w pozostałej części;
3. oddala powództwo wzajemne;
4. zasądza od (...) Spółdzielni (...) w O. na rzecz A. W. kwotę 90 (dziewięćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w sprawie z powództwa wzajemnego.

Sygn. akt I C 950/19

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 5 kwietnia 2019 r. A. W. wystąpił o zasądzenie od (...) Spółdzielni (...) w O. kwoty 4708,81 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 1 stycznia (...) do dnia zapłaty i kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego w wysokości przewidzianej przepisami prawa. W uzasadnieniu pozwu powód wskazał, iż jako wieloletni członek Osm w O. dostarczał pozwanej mleko, ostatnio na podstawie umowy kontraktacji nr (...) z 1 kwietnia 2015 roku, w której termin zapłaty za mleko przedłużono do 45 dni. Spółdzielnia nie dotrzymała tak przedłużonego terminu i z uwagi na jej nierzetelność powód wystąpił z szeregow Spółdzielni przed 24 grudnia 2015 roku, w dniu 29 grudnia 2015 roku zażądał zwrotu równowartości udziałów, a z dniem 31 grudnia 2015 roku zaprzestał dostaw mleka. Dochodzona kwota odpowiada równowartości jego udziałów w pozwanej Spółdzielni, która odmówiła jej wypłaty wskazując na naliczenie kary umownej, o której podstawach i naliczeniu powodowi nie wiadomo (pozew – k. 4-5).

W piśmie z dnia 7 maja 2019 roku pełnomocnik powoda sprecyzował, że żąda on odsetek od dnia 1 stycznia 2015 roku (pismo – k. 12).

W odpowiedzi na pozew pozwana Spółdzielnia wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu, a nadto wniosła pozew wzajemny żądając zasądzenia od powoda kwoty 278,81 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wytoczenia powództwa wzajemnego do dnia zapłaty oraz kosztami procesu. Spółdzielnia wskazała, że powód zaprzestając dostaw mleka bez zachowania terminu wypowiedzenia umowy kontraktacji zobowiązany był do zapłaty na rzecz powódki wzajemnej kary umownej odpowiadającej 50 % wartości mleka dostarczonego w okresie ostatnich trzech miesięcy, tj. kwoty 4987,61 zł i podniosła, że na podstawie statutu miała prawo dokonać potrącenia kary umownej z udziałów powoda w wysokości 4708,81 zł bez względu na terminy ich płatności. Pozew wzajemny dotyczy wartości kary umownej po dokonanych potrąceniu (odpowiedź na pozew – k. 14-16).

Na rozprawie w dniu 10 czerwca 2019 roku strony podtrzymały swoje stanowiska w sprawie. Pełnomocnik A. W. podniósł, iż Spółdzielnia dotychczas nie złożyła powodowi oświadczenia o potrąceniu, a wierzytelność z tytułu kary umownej byłaby przedawniona nawet gdyby służyła pozwanej. Zakwestionował skuteczność podnoszonego potrącenia oraz podniósł zarzut sprzeczności z zasadami współzycia społecznego roszczenia pozwanej z tytułu kary umownej naliczonej pomimo nierzetelnego wywiązywania się przez Spółdzielnię z umowy kontraktacji. Wniósł o oddalenie powództwa wzajemnego i zasądzenie również z tego tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Pełnomocnik Spółdzielni wniósł o oddalenie powództwa głównego i uwzględnienie wzajemnego powołując się na § 13 ust. 2 statutu oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego z obu powództw (protokół – k. 45-46).

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

A. W. od 1995 roku był członkiem (...) Spółdzielni (...) w O. zobowiązanym do przekazywania Spółdzielni całego wyprodukowanego mleka pozostającego po zaspokojeniu potrzeb własnego gospodarstwa (okoliczność bezsporna, nadto deklaracja członkowska – k. 43).

W dniu 1 kwietnia 2015 r. powód zawarł z pozwaną Spółdzielnią kolejną umowę kontraktacji nr (...) zobowiązując się do sprzedaży pozwanej całości mleka towarowego uzyskiwanego w swoim gospodarstwie. Należność za mleko płacona była za okresy miesięczne według cen zgodnych z obowiązującym w Spółdzielni cennikiem ustalonym przez jej zarząd, a zależnych od sytuacji ekonomicznej Spółdzielni i parametrów ilościowo – jakościowych dostarczanego surowca. Zapłata za mleko miała być regulowana w terminie 45 dni od zakończenia miesiąca rozliczeniowego, w którym są realizowane dostawy. Powód nie mógł sprzedawać mleka innym zakładom mleczarskim – podmiotom skupującym. Umowa zawarta została na czas nieokreślony, a strony ustaliły możliwość jej rozwiązania przez każdą z nich za uprzednim trzymiesięcznym wypowiedzeniem ze skutkiem na koniec miesiąca. W przypadku zaprzestania przez powoda dostarczania mleka kontraktującej w czasie obowiązywania umowy lub sprzedawania mleka innemu podmiotowi zobowiązany on był do zapłaty na rzecz Spółdzielni kary umownej w wysokości 50 % wartości mleka dostarczonego w okresie ostatnich 3 miesięcy (okoliczności bezsporne, nadto umowa – k. 20-20v).

W dniu 21 grudnia 2015 roku A. W. złożył pozwanej Spółdzielni „podanie o rozwiązanie umowy kontraktacyjnej nr (...)” w trybie natychmiastowym, tj. z dniem 31 grudnia 2015 roku. Jako przyczynę wskazał niedotrzymywanie warunków umowy przez Spółdzielnię polegające na nieterminowym wypłaceniu należności za mleko i niską cenę jednostkową mleka. W tym samym dniu wystąpił ze Spółdzielni (okoliczności bezsporne, nadto: podanie – k. 22, zeznania powoda – k. 45v).

W dniu 30 grudnia 2015 roku powód zażądał od Spółdzielni zwrotu należnych mu środków pieniężnych z tytułu udziałów. Podanie wpłynęło do Spółdzielni w dniu 31 grudnia 2015 roku, a wartość udziałów określona została na 4708,81 zł (okoliczności bezsporne, nadto podanie z adnotacjami – k. 21).

Z dniem 31 grudnia 2015 roku powód zaprzestał dostaw mleka dla pozwanej (okoliczności bezsporne, nadto zeznania powoda – k. 45v).

Zgodnie ze statutem pozwanej Spółdzielni członek przed ustaniem członkostwa nie może żądać zwrotu wpłat dokonanych na udziały (§ 12 ust. 6 statutu). Udziały byłego członka wypłaca się na podstawie zatwierdzonego bilansu roku, w którym przestał być członkiem Spółdzielni. Wpłata powinna nastąpić w ciągu roku od dnia zatwierdzenia bilansu przez Zebranie Przedstawicieli, o ile udziały nie zostały przeznaczone na pokrycie strat Spółdzielni. Udziały powinny być wypłacane według kolejności wpływu podań o ich wycofanie. Spółdzielnia może potrącić przy wypłacie udziałów swoje roszczenia z tytułu czynności wchodzących w zakres jej statutowej działalności bez względu na terminy ich płatności. Członek Spółdzielni, który został z niej wykluczony z powodu zmiany podmiotu skupującego może ubiegać się o wypłacenie udziałów zgromadzonych w Spółdzielni dopiero po upływie pięciu lat od prawomocnego wykluczenia ze Spółdzielni, a członek który wystąpił ze Spółdzielni i dostarcza mleko innemu podmiotowi skupującemu po upływie trzech lat od dnia wystąpienia (§ 13 statutu). Roszczenia o wypłatę udziałów ulegają przedawnieniu z upływem trzech lat (§ 15 ust. 4 statutu). Zgodnie z § 18 statutu członek może wystąpić ze Spółdzielni za trzymiesięcznym okresem wypowiedzenia. Okres wypowiedzenia rozpoczyna się od pierwszego dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym zostało złożone wypowiedzenie. Za datę wystąpienia uważa się następny dzień po upływie okresu wypowiedzenia (okoliczności bezsporne, nadto kopia statutu – k. 23-35).

Za fakturę z 7 listopada 2015 roku kwotę 3579,73 zł należną powodowi za mleko Spółdzielnia przelała w dniu 18 grudnia 2015 roku (okoliczności bezsporne, nadto kopia wyciągu z rachunku – k. 8).

W ostatni trzech miesiącach przed zaprzestaniem dostaw powód dostarczył Spółdzielni mleko o wartości 9975,23 zł (okoliczności bezsporne, nadto kopie pasków wypłat – k. 17-19).

W dniu 14 marca 2019 roku (...) Spółdzielnia (...) w O. zawiadomiła powoda, że jego udział został zaliczony na podstawie ust. 2 § 13 statutu Spółdzielni i art. 498 § 1 kodeksu cywilnego na poczet kary umownej przewidzianej w umowie kontraktacyjnej nr (...) z dnia 01.04.2015 r., a kara była wyższa od udziału i Spółdzielnia nie ma wobec powoda żadnych zobowiązań. Było to jedyne oświadczenie dotyczące kary umownej skierowane do powoda (okoliczności bezsporne, nadto pismo – k. 9, protokół – k. 45v).

Powyższy stan faktyczny był w istocie bezsporny, a jedynie strony odmiennie oceniały wynikające z niego skutki prawne. Znajduje on nadto potwierdzenie w złożonych dokumentach i ich niekwestionowanych kopiach, a nadto zeznaniach powoda.

Sąd Rejonowy zważył, co następuje:

Podstawą roszczenia powoda A. W. jest art. 21 ustawy z dnia 16 września 1982 roku - Prawo spółdzielcze (Dz. U. Nr 30, poz. 210 z późn. zm. – dalej pr. spół.) i §§ 12-13 statutu pozwanej Spółdzielni regulujące prawa członka do wypłaty wartości udziałów w związku z ustaniem członkostwa.

Prawo powoda do uzyskania wypłaty wartości udziałów w wysokości 4708,81 zł oraz wysokość kary umownej naliczonej przez Spółdzielnię w związku z przedwczesnym rozwiązaniem umowy kontraktacji wynosząca 4987,61 zł były między stronami bezsporne.

Kara została prawidłowo naliczona zgodnie z postanowieniami łączącej strony umowy nr (...) wobec zaprzestania przez powoda dostaw mleka bez zachowania trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia umowy. Fakt, że powód nie czytał umowy, a nikt w Spółdzielni nie powiadomił go, że nie może bez konsekwencji finansowych rozwiązać umowy z dnia na dzień nie ma żadnego wpływu na zobowiązania A. W. wynikające z zawartej umowy.

Kwestią zasadniczą była natomiast skuteczność dokonanego przez Spółdzielnię potrącenia wzajemnych wierzytelności stron z tytułu wartości udziałów powoda i kary umownej naliczonej powodowi przez Spółdzielnię.

Zgodnie z art. 498 k.c. gdy dwie osoby są jednocześnie względem siebie dłużnikami i wierzycielami, każda z nich może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony, jeżeli przedmiotem obu wierzytelności są pieniądze lub rzeczy tej samej jakości oznaczone tylko co do gatunku, a obie wierzytelności są wymagalne i mogą być dochodzone przed sądem lub przed innym organem państwowym (§ 1). Wskutek potrącenia obie wierzytelności umarzają się nawzajem do wysokości wierzytelności niższej (§ 2).

Potrącenia dokonywa się przez oświadczenie złożone drugiej stronie. Oświadczenie ma moc wsteczną od chwili, kiedy potrącenie stało się możliwe (art. 499 k.c.).

Wierzytelność przedawniona może być potrącona, jeżeli w chwili, gdy potrącenie stało się możliwe, przedawnienie jeszcze nie nastąpiło (art. 502 k.c.).

Analiza przywołanych przepisów wskazuje, że podstawowym warunkiem dokonania skutecznego potrącenia wierzytelności jest wymagalność obu z nich. W praktyce orzecniczej wymóg ten stawia się jedynie wierzytelności potrącającego, a w odniesieniu do wierzytelności przeciwstawnej wystarczy by zachodziła możliwość zaspokojenia. Brak wymagalności wierzytelności wzajemnej nie stanowi przeszkody do potrącenia wówczas, gdy potrącający, jako dłużnik może ją zaspokoić (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2004 r. w sprawie IV CK 362/02, z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie V CSK 242/13, z dnia 5 marca 2019 r. w sprawie II CSK 41/18, Legalis, Numer 1882665).

Bezspornym jest, że jedyne oświadczenie skierowane do A. W. dotyczące kary umownej to oświadczenie z 14 marca 2019 roku o dokonaniu jej potrącenia z wierzytelnością powoda z tytułu równowartości udziałów. Oświadczenie to nie zawiera wezwania go do zapłaty kary umownej. Spółdzielnia nie podnosiła nawet aby kiedykolwiek wcześniej wzywała powoda głównego do zapłaty kary umownej, a tym bardziej okoliczności tej nie wykazała. Zobowiązanie z tytułu kary umownej wobec braku oznaczenia terminu jej płatności w umowie stron i z uwagi na właściwość zobowiązania ma charakter bezterminowy. Tym samym wierzytelność z tego tytułu staje się wymagalna dopiero po wezwaniu zobowiązanego do zapłaty kary umownej w oznaczonej wysokości (art. 455 k.c.). Zastrzeżenie kary umownej nie rodzi zobowiązania, z właściwości którego wynikałby określony termin spełnienia świadczenia, nie ma bowiem wystarczających podstaw do twierdzenia, że świadczenie kary umownej powinno nastąpić niezwłocznie po naruszeniu powinności kontraktowych. Przeciwnie, wskazuje się, że jeżeli w umowie strony nie oznaczyły terminu spełnienia świadczenia z tytułu kar umownych, zobowiązanie takie ma charakter bezterminowy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2011 r. III CSK 282/10, uchwała Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 5 listopada 2014 r. III CZP 76/14, Legalis Numer 1079570).

Skoro Spółdzielnia nigdy nie wezwała A. W. do zapłaty kary umownej jej wierzytelność z tego tytułu nie stała się wymagalna, a zatem nie nadawała się do potrącenia z wierzytelności powoda głównego. Oświadczenie z 14 marca 2019 roku nie mogło zatem spowodować skutku właściwego dla potrącenia, tj. umorzenia się wzajemnych wierzytelności do wysokości wierzytelności A. W. jako niższej.

Jednocześnie z uwagi na treść art. 120 § 1 zd. 2 k.c. wierzytelność Spółdzielni uległa przedawnieniu, co słusznie podniósł pełnomocnik A. W.. Przepis ten stanowi, że bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stałoby się wymagalne, gdyby uprawniony podjął czynność (a więc wezwał dłużnika do spełnienia świadczenia) w najwcześniejszym możliwym terminie. Powołany przepis nie charakteryzuje wymagalności roszczenia, ale wyznacza początek biegu terminu przedawnienia roszczeń zobowiązań bezterminowych wskazując, że chodzi tu o datę, w której ta wymagalność nastąpiłaby, gdyby wezwania dokonano w najwcześniejszym możliwym terminie. Tak więc, rozpoczęcie biegu terminu przedawnienia może wyprzedzać nadejście dnia wymagalności.

Kara umowna przedawnia się zgodnie z przepisami właściwymi dla umowy, z której wynika. Roszczenia stron z tytułu umowy kontraktacji przedawniają się z upływem lat dwóch (art. 624 § 1 k.c.).

Zgodnie z umową stron kara umowna należała się Spółdzielni wobec zaprzestania dostaw mleka w okresie obowiązywania umowy. A. W. powiadomił Spółdzielnię, że rozwiązuje umowę z dniem 31 grudnia 2015 roku i z tym

dniem zaprzestał dostaw mleka. Tym samym już w dniu 2 stycznia 2016 roku (wyłączając świąteczny 1 stycznia) Spółdzielnia mogła wezwać powoda głównego do zapłaty kary umownej. Tym samym z dniem 2 stycznia 2018 roku przedawniła się jej wierzytelność z tego tytułu. Oznacza to, że do dnia przedawnienia się wierzytelności Spółdzielni złożenie skutecznego oświadczenia o potrąceniu nie było możliwe bowiem wierzytelność z tytułu kary umownej nie była wymagalna.

Stanowisko A. W., iż złożone oświadczenie Spółdzielni o potrąceniu wierzytelności nie odniosło skutku przewidzianego w art. 498 § 2 k.c. uznać należało za słuszne.

Na rzecz powoda należało zatem zasądzić dochodzoną kwotę 4708,81 zł tytułem zwrotu wartości jego udziałów członkowskich w pozwanej Spółdzielni, a powództwo wzajemne Spółdzielni oddalić jako wynikające z przedawnionego roszczenia, zgodnie z zarzutem A. W..

O obowiązku zapłaty odsetek Sąd orzekł na podstawie art. 481 § 1 i § 2 k.p.c..

Datę opóźnienia Spółdzielni w zapłacie wartości udziałów należało oznaczyć zgodnie z przepisami prawa spółdzielczego (art. 21, 22, 26) i powtarzającego je statutu (§ 13).

Powód nie wykazał kiedy zostało zatwierdzone sprawozdanie finansowe Spółdzielni za 2015 rok, a tym samym od kiedy należało liczyć ogólny roczny termin na wypłatę udziałów zgodnie z § 13 ust. 1 statutu. Okoliczność ta pozostaje bez znaczenia dla biegu okresu opóźnienia Spółdzielni wobec zastosowania do roszczenia powoda postanowienia § 13 ust. 4 statutu. A. W. wystąpił ze spółdzielni i rozpoczął dostawy mleka dla innego podmiotu z dniem 1 stycznia 2016 roku. Oświadczenie o wystąpieniu ze Spółdzielni skutkowało ustaniem jego członkostwa w Spółdzielni z dniem 1 kwietnia 2016 roku po upływie trzymiesięcznego wypowiedzenia liczonego od końca 2015 roku (art. 22 pr. spół. i § 18 statutu). Zgodnie z § 13 ust. 4 statutu termin wypłaty powodowi wartości jego udziałów wynosił 3 lata od dnia wystąpienia ze Spółdzielni, a zatem dopiero od 2 kwietnia 2019 roku można mówić o opóźnieniu się pozwanej ze spełnieniem świadczenia.

Pozew został wniesiony w kwietniu 2019 roku, a zatem odsetki należało zasądzić w wysokości żądanej pozwem, tj. w wysokości odsetek ustawowych. Do 31 grudnia 2015 roku Kodeks cywilny posługiwał się jednakowym pojęciem odsetek ustawowych na oznaczenie odsetek kapitałowych (art. 359 § 2 k.c.) i odsetek za opóźnienie (art. 481 § 1 i § 2 k.c.) i miały one jednakową wysokość. Od 1 stycznia 2016 roku funkcjonują w tej ustawie dwa pojęcia, a mianowicie odsetek ustawowych i odsetek ustawowych za opóźnienie, a nadto drugie z nich są wyższe od pierwszych. Powód reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika pomimo obowiązywania od ponad 3 lat wskazanego rozróżnienia odsetek żądał zasądzenia odsetek ustawowych i w toku procesu stanowiska tego nie zmodyfikował. Wobec tego odsetki należało zasądzić w żądanej wysokości, tj. odsetek ustawowych, gdyż Sąd nie mógł wyjść ponad żądanie (art. 321 k.p.c.). Sąd zasądził odsetki ustawowe od kwoty 4708,81 zł od dnia 2 kwietnia 2019 roku i oddalił powództwo A. W. w pozostałej części, tj. w zakresie żądania odsetek od 1 stycznia 2015 roku do 31 marca 2019 roku.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c., gdyż powód wygrał proces główny i wzajemny w całości, odnosząc to stwierdzenie do wartości przedmiotu sporu.

Z powództwa głównego na rzecz powoda należało zasądzić kwotę 1153 zł obejmującą 900 zł wynagrodzenia pełnomocnika w stawce minimalnej (§ 2 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych Dz. U. z 2015 r. poz. 1804), 236 zł opłaty sądowej od pozwu i 17 zł opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Z powództwa wzajemnego powodowi należał się zwrot kosztów procesu obejmujących wynagrodzenie pełnomocnika w stawce minimalnej tj. 90 zł (§ 2 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych Dz. U. z 2015 r. poz. 1804).